

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาเชิงประเมิณผลสำรวจทางด้านสังคมวิทยาและวัฒนธรรมถึงผลกระทบของโครงการพัฒนาทางสังคมที่มีต่อสตรีและเด็กชาวเขา เป้าหมายการวิจัยมี 2 ประการ คือ ประเมิณโครงการความช่วยเหลือขององค์การ UNICEF ที่มีต่อชาวเขาในช่วงระยะ 10 ปีแรกของการช่วยเหลือ คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 – 2523 ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือผ่านทางกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ อีกประการหนึ่งเพื่อเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของสตรีและเด็กชาวเขา อันเป็นผลกระทบจากโครงการความช่วยเหลือที่องค์การ UNICEF ได้มอบให้ ซึ่งเป็นผลกระทบทางด้านการศึกษา การอนามัย การเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมที่เกี่ยวข้อง คือ การตั้งถิ่นฐาน การยอมรับรัฐบาลและการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา

คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ “ผู้ให้บริการ” (Donor) ให้แก่ชาวเขา คือ เจ้าหน้าที่องค์การ UNICEF เจ้าหน้าที่กองสงเคราะห์ชาวเขา เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในจังหวัดภาคเหนือตอนบน หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเคลื่อนที่ และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา และได้สัมภาษณ์ “ผู้รับบริการ (Recipient)” ให้แก่ชาวเขาในหมู่บ้านเขตปฏิบัติการของกรมประชาสงเคราะห์ ประกอบด้วยหัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าครัวเรือนสตรีชาวเขาที่แต่งงาน สตรีชาวเขาที่ยังเป็นโสด เด็กชาวเขาทุกกลุ่มอายุ ครูช่วยสอนชาวเขา และชาวเขาผู้ที่เคยได้รับการฝึกอบรม

ผลการศึกษาได้พบว่า โครงการความช่วยเหลือขององค์การ UNICEF ที่มีต่อชาวเขามี 2 ลักษณะ คือ ความช่วยเหลือให้แก่ชาวเขาโดยตรง ได้แก่ โครงการฝึกอบรมต่าง ๆ โครงการบริการทางด้านสาธารณสุขในด้านการวางแผนครอบครัว การรักษาพยาบาลเบื้องต้น โครงการศูนย์เด็กเล็ก โครงการให้วัสดุอุปกรณ์แก่ชาวเขาในด้านการศึกษา การสาธารณสุข และการส่งเสริมอาชีพ ความช่วยเหลือในลักษณะที่สุด การให้วัสดุอุปกรณ์เสริมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้แก่อุปกรณ์ด้านโสตทัศนศึกษา อุปกรณ์ด้านแสงเสียง อุปกรณ์ด้านงานเอกสารและยานพาหนะ ความช่วยเหลือในลักษณะแรก มีผลกระทบต่อการยกระดับสถานภาพของสตรีและเด็กชาวเขาให้สูงขึ้น โดยตรงส่วนการช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์เสริมนั้นเป็นประโยชน์ต่อชาวเขาในทางอ้อม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ภาควิชารัฐศาสตร์ และกรมประชาสงเคราะห์. สถาบันวิจัยชาวเขา. 2525. การศึกษาเชิงสังคมวิทยา และวัฒนธรรมถึงผลกระทบของโครงการพัฒนาทางสังคมที่มีต่อสตรี และเด็กชาวเขา = A socio-cultural study of the impact of social development programs on tribal women and children.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยชาวเขา.

สำหรับ “ผู้รับบริการ” ได้แก่ชาวเขาพบว่า สถานภาพของสตรีและเด็กชาวเขามีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว สถานภาพทางด้านการศึกษา การสาธารณสุขและการเศรษฐกิจของสตรีและเด็กชาวเขาได้รับการยอมรับมากขึ้นกว่าเดิม และสถานภาพทั้งสามประการนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่วนสถานภาพทางด้านสังคมส่วนใหญ่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ สตรีชาวเขายังคงมีสถานภาพทางสังคมด้อยกว่าชาย ทั้งนี้ เนื่องจากสตรีชาวเขาส่วนมากขาดโอกาสได้เข้าร่วมในโครงการพัฒนาและฝึกอบรมต่าง ๆ ของรัฐ เพราะต้องมีการรับผิดชอบต่อครอบครัวสูง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขานอกจากบางส่วนเกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐแล้ว ยังมีแรงผลักดันทางสังคมด้านอื่น ๆ ช่วยเสริมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับ “ผู้ให้บริการ” มี 2 ประการ คือ ประการแรก การให้บริการต่าง ๆ แก่ชาวเขา นอกจากควรจัดให้เพียงพอแล้ว น่าจะเสริมแนวความคิดด้านการช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้น ประการที่สอง โครงการฝึกอบรมบางโครงการไม่มีโครงการรองรับต่อเนื่องเพื่อให้ชาวเขาได้ฝึกฝนต่อหลังจากผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว การวางแผนครอบครัวยังขัดกับค่านิยมของชาวเขาบางเผ่าที่มีความจำเป็นจะต้องใช้แรงงาน จึงน่าจะมีการศึกษาทบทวนในหลักการของโครงการให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์ที่ชาวเขาจะได้รับความช่วยเหลืออย่างถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์

ส่วน “ผู้รับบริการ” ควรส่งเสริมให้สตรีและเด็กชาวเขามีโอกาสมมีส่วนร่วมในด้านการศึกษา เน้นหนักด้านการฝึกอบรมสำหรับสตรีชาวเขาโดยเฉพาะ ส่งเสริมให้สตรีและเด็กชาวเขามีบทบาทและส่วนร่วมทางสังคมของหมู่บ้านมากขึ้น ทั้งนี้จะต้องให้เวลาสำหรับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมประจำเผ่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็กชาวเขาเพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะสังคมชาวเขาเป็นสังคมจารีตประเพณี (Traditional Society) เวลาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในสังคมเช่นนี้.